

INTERFERENȚE ÎN OBICEIURILE DE IARNĂ DIN ZONA FĂLTICENILOR

Vasile MUNTEANU

Alegerea zonei asupra căreia ne-am concentrat cercetarea nu s-a făcut aleatoriu, deși datinile și obiceiurile la sărbătorile de iarnă sunt încă bine păstrate și perpetuate în Moldova întreagă. Oricum, acest spațiu este inclus de specialiști în cel mai fertil areal de răspândire a jocurilor dramatice cu măști de pe teritoriul românesc¹. Perimetrul cunoscut sub numele de *Zona Fălticenilor* se evidențiază printr-o serie de particularități ce pot fi surprinse și înțelese doar prin recursul la istorie, care consemnează o veche și neîntreruptă locuire, precum și interferențe culturale majore, rezultate din stabilirea a numeroase grupuri de români ardeleni în această regiune. Totodată, este locul în care creația populară a preluat și adaptat modele culte, uneori episodice, dar în multe cazuri integrându-le și îmbogățind repertoriul și recuzita sărbătorilor de iarnă. În sfârșit, influența micului târg de la care zona își trage numele a fost una neobișnuit de mare, de la catalizarea relațiilor de schimb, până la modelarea semnificativă a mediului rural din împrejurimi.

Etnografie și istorie

Corespunzând colțului sud-estic al județului Suceava, teritoriul care face obiectul interesului nostru are localitățile dispuse „ca niște salbe”² de-a lungul văilor Moldovei și Șomuzului Mare, precum și a afluenților acestora. Partea superioară a zonei, care se întinde pe direcția nord-vest – sud-est, este delimitată cu aproximație de satele Bunești, Rotopănești, Sasca Nouă și Baia. Ca linie de referință pentru latura dreaptă a perimetrului este râul Moldova, până în dreptul Drăgușenilor, dar fără a fi excluse așezările situate pe cealaltă parte a cursului de apă, unele aflate la o distanță apreciabilă, ca urmare a lărgimii depresiunii

¹ Vasile Adăscăliței, Ion H. Ciubotaru, *Teatru folcloric din județul Iași*, Iași, Casa Județeană a Creației Populare, 1969, p. 7.

² Ana Niculăiasa, Mihai Niculăiasa, *Zona Fălticenilor*, București, Editura Litera, 1981, p. 16.

Băii (Râșca, Bogdănești, Moișa). În cealaltă extremitate se situează localitățile din stânga Șomuzului Mare, până la vărsarea acestuia în Siret. Relieful este variat, pornind de la șirul muntos care se întinde în partea de vest a râului Moldova, alternând spre est cu o fâșie de câmpie, cu lanțul deluros și apoi din nou șes pe Valea Șomuzului Mare. Sunt, așadar, reprezentate „toate terenurile capabile să satisfacă nevoile economice curente”³. Pădurile ocupau în trecut suprafețe însemnate, documentele pomenind mereu, încă din secolul al XIV-lea, despre *curături*, *poieniri*, *arsuri* și *lazuri*, unele sate chiar numindu-se Poiana, Dumbrăvița etc. Dealurile au versanții favorabili practicării agriculturii, iar rețeaua hidrografică este abundentă, în albiile celor două importante râuri vărsându-se o multitudine de afluenți.

Regiunea se înscrie, în opinia unor cercetători care se sprijină și pe dovezi arheologice, în rândul zonelor „cu locuire neîntreruptă”⁴ de pe teritoriul României. Mărturiile scrise nu provin decât de la începutul secolului al XV-lea, excepție făcând doar orașul medieval Baia, atestat în secolul anterior. Este interesant de observat că, în lipsa unei astfel de excepții, *satul* ar fi reprezentat singura formă de organizare socială din cuprinsul acestei unități geografice⁵.

Documentele medievale nu relatează despre existența unor locuri „de pustie” în care ar fi urmat să se întemeieze sate, nici despre vreun proces de formare a acestora. Ele pomenesc localități deja existente. În schimb, printr-o simplă repertoriare a așezărilor, remarcăm marea densitate pe cursul superior și mijlociu al râului Moldova, unde din 59 de localități menționate în perioada secolelor XV-XVII, doar opt sunt situate pe cursul superior, deci în afara sferei noastre de interes. Asemănătoare este situația și pe Valea Șomuzului Mare, unde apar consemnate 64 de sate într-un interval de circa două veacuri⁶. Aceste date devin și mai relevante dacă ținem seama că ele se referă la un spațiu de aproximativ 1.500 km², prezentând o desime a localităților cu totul neobișnuită pentru realitățile medievale românești.

³ Mircea D. Matei, Emil I. Emandi, *Habitatul medieval rural din Valea Moldovei și din bazinul Șomuzului Mare. Secolele XI-XVII*, București, Editura Academiei, 1982, p. 27.

⁴ *Ibidem*, p. 18.

⁵ *Ibidem*, p. 34.

⁶ Ion H. Ciubotaru, *Valea Șomuzului Mare. Monografie folclorică*. Cu un capitol de etnomuzicologie de Florin Bucescu și Viorel Bârleanu, Iași, Caietele Arhivei de Folclor, X₁, 1991, p. 9.

O altă trăsătură a habitatului din zonă este aceea a *stabilității*. Frământările politice, transferurile de proprietate, nenorocirile, nu au determinat exoduri semnificative și nici măcar schimbări importante în amplasarea vetrelor de sat. Chiar vechile denumiri pledează în acest sens, în cele mai multe cazuri păstrându-se până astăzi neschimbate. Pentru o însemnată parte a satelor, ale căror nume nu se mai regăsesc în toponimia actuală, explicația nu constă în abandonarea sau disoluția lor, ci în înglobarea în cadrul unor localități vecine, datorită fireștilor acumulări demografice survenite în timp. Nici aceste nume nu au dispărut, perpetuându-se în memoria colectivă, desemnând și acum străzi, cartiere, ulițe, imașuri etc., ca de pildă în cazul fostelor așezări Bârgăiani (acum în componența Drăgușenilor); Buciumeni, Cotești, Pădureni, Oprișeni, Tâmpeschi (toate la Fălticeni); Buciumeni, Ciorsăcești (Hârtop), Medeești (Oniceni) etc.

*
* *
*

În obiceiurile calendaristice ale locului, este evidentă desimea riturilor cu caracter agrar, având rosturi de stimulare a vegetației, fertilității și sănătății animalelor. Este firesc, deoarece agricultura și creșterea animalelor au constituit principalele îndeletniciri ale locuitorilor. Lărgimea văilor râurilor înlesnea cultivarea terenurilor. Se foloseau în același scop și poienile, iar defrișările s-au produs practic neconținut. Pentru fertilizare se întrebuița atât sistemul tehnicii bienale, cât și cel al *moinelor*⁷. Cu predilecție era semănat grâul, nelipsind nici meiul, orzul, seara⁸. Marco Bandini remarca „rodnicia ogoarelor, a pământurilor de pe colinele aflate la două stadii depărtare de Baia”⁹, dar asupra acestui aspect ne putem face o imagine corespunzătoare și din actele emise de cancelaria Moldovei. Atrage atenția mulțimea morilor hidraulice care funcționau pe cele două râuri sau pe afluenți, mori care sunt un rezultat indubitabil al unei intense activități agricole.

La 31 octombrie 1402, Alexandru cel Bun dăruia mănăstirii Moldovița două mori și o jumătate dintr-o moară de sladniță, aflate la

⁷ Mircea D. Matei, Emil I. Emandi, *op. cit.*, p. 73.

⁸ *Ibidem*, p. 74.

⁹ *Călători străini despre Țările Române*, vol. V. Ediția Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru și Paul Cernovodeanu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1973, p. 325.

Baia¹⁰, iar câteva decenii mai târziu, în 1448, Petru Voievod pomenește și el despre „locul unde au fost vechile mori domnești ale părinților noștri” de la Baia, dăruindu-le pentru „mori noi sau șteze sau pive”¹¹. Cu siguranță, instalațiile au fost construite în aceste locuri deoarece, potrivit unor estimări care se referă la anul 1453, se măcinau în oraș circa 38.000 litri de orz și 13.000 litri de grâu¹². Tot pe Valea Moldovei, Oană postelnic primea întărirea de la domnie pentru satul Stroești „cu două cuturi și o moară”¹³, iar la 16 decembrie 1490, Ștefan cel Mare dădea hrisov lui pan Avram, diac de vistierie, pentru „a șasea parte din sat din Oniceani, care sunt pe Șumuzul Rece [...] și cu moara care este pe Șumuz”¹⁴.

Asemănătoare sunt și consemnările pentru Valea Șomuzului Mare: la 11 aprilie 1465, Giurgea Rotompan vindea mitropolitului Teoctist al Sucevei satul Mihăiești, pe apa Brădățelului, „cu moara și cu ștezele”¹⁵; tot de la Ștefan cel Mare, Giurgea Pântece și verii săi primeau întărire pentru „jumătate din satul Horodniceni și jumătate din moară”¹⁶. Neputând trece în revistă toate referirile de acest fel, trebuie amintită aprecierea după care în această zonă funcționa „cel puțin o moară la trei așezări”¹⁷.

Folosind pentru documentare și hărțile alcătuite în secolul al XVIII-lea, constatăm că terenurile destinate grădinilor sau ogoarelor erau situate în imediata apropiere a vetrelor de sat și, în comparație cu suprafețele defrișate pentru pășuni sau fânețe, erau mai reduse. Creșterea animalelor nu aducea cu sine deplasări care să depășească hotarul satului, aceasta reprezentând o îndeletnicire sedentară¹⁸.

Nu pot fi ignorate nici alte ocupații, deloc negliabile pentru economia rurală: pomicultura, pescuitul, albinăritul. Dacă astăzi zona

¹⁰ C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, A. *Moldova*, vol. I (1384-1448), București, Editura Academiei, 1975, doc. 16.

¹¹ *Ibidem*, doc. 279.

¹² Mircea D. Matei, Emil I. Emandi, *op. cit.*, p. 73.

¹³ Leon Șimanschi, în colaborare cu Georgeta Ignat și Dumitru Agache, *DRH*, A. *Moldova*, vol. II (1449-1486), București, Editura Academiei, 1976, doc. 27.

¹⁴ C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, *DRH*, A. *Moldova*, vol. III (1487-1504), București, Editura Academiei, 1980, doc. 83.

¹⁵ *Ibidem*, vol. II, doc. 128.

¹⁶ *Ibidem*, vol. III, doc. 186.

¹⁷ *Documente privind istoria României (DIR)*, A. *Moldova*, veacul XVI, vol. I, București, Editura Academiei, 1953, doc. 291.

¹⁸ Mircea D. Matei, Emil I. Emandi, *op. cit.*, p. 76.

din jurul Fălticeniilor este vestită pentru întinderea și productivitatea livezilor sale, aceeași notorietate pare să o fi avut și în trecut, izvoarele menționând aici „câmpul perilor”¹⁹, iar călători străini ca Bandini²⁰ sau Bakcsici²¹ scriind despre livezi de meri, peri, pruni cu roade de o deosebită calitate.

Bogata rețea hidrografică a fost și o importantă sursă alimentară, pescuitul reprezentând o activitate bine organizată. Se mai întrebuițeau încă tehnica *răstocitului* și unelte ca *leasa*, *crâsnicul*, *ostia*, *volocul*, *vârșă*. Uneltele enumerate se foloseau în trecut cu mult folos deoarece, după martori ai timpului, în apa Moldovei se găsea din belșug pește „ca păstrăvi și alte soiuri”²², care ajungeau chiar și pe masa Voievodului de la Iași²³. Adesea apele se zăgăzuiau, formându-se iazuri. Aproape că erau nelipsite din hotarele satului, zona Șomuzului Mare având cele mai multe. Dar tot aici erau numeroase proprietățile mănăstirilor Moldovița, Humor și Probota care au prohibit pescuitul: „În bălțile de la gura Șomuzului [...] să nu cuteze să pescuiască până la hotarul care este Hetca”²⁴.

Cum s-a văzut și din documentele deja citate, încă din prima jumătate a secolului al XV-lea sunt pomenite, alături de mori, și alte instalații arhaice, ca *pivele* și *ștezele*. Acestea au intrat în declin și apoi aproape au dispărut în anii de după al Doilea Război Mondial²⁵. A mai rămas doar renumele piuarilor și sumănarilor de pe Șomuz, al căror meșteșug ajunsese la maximă înflorire la începutul secolului al XIX-lea și mai ales după împrumutarea din 1864, când numărul pivelor era de peste 20²⁶, iar din marele centru de la Șoimărești a mai rămas în funcțiune o singură instalație, datorită abundenței produselor de serie, variate și cu un cost redus²⁷.

¹⁹ DIR, A. *Moldova*, veacul XV, vol. II, București, Editura Academiei, 1952, p. 100.

²⁰ *Călători străini...*, vol. V, p. 325-326.

²¹ *Ibidem*, p. 325.

²² *Ibidem*, p. 240.

²³ *Ibidem*, p. 326.

²⁴ DRH, A. *Moldova*, vol. I, doc. 37.

²⁵ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 5.

²⁶ Melania Ostap, Victoria Semendeaev, *Pivele de bățut sumani pe Valea Șomuzului*, în „Cibinium”. Studii și materiale privind Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului, Sibiu, Muzeul Bruckenthal, 1967-1969, p. 185-186.

²⁷ Vasile Munteanu, *Piuăritul pe Valea Moldovei*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, I, 2001, p. 257-269.

*

* *

Exodul ardelenilor spre celelalte două state românești a fost un fenomen permanent în perioada medievală și în cea modernă. A diferit doar intensitatea cu care acesta s-a desfășurat într-o epocă sau alta. Spațiul la care ne referim se numără printre locurile preferate de bejenarii care treceau hotarele în căutarea libertății și a unui trai mai lesnicios. Dacă adăugăm și neîntreruptele contacte politice, economice, culturale ale Moldovei cu Ardealul, vom înțelege mai bine de ce în zona amintită cultura populară pune probleme deosebite și are atâtea particularități.

Interferențele sunt cu atât mai interesante cu cât așezarea masivă a populației transilvănene a survenit când „elementele definiției ale culturii populare locale erau deja cristalizate”²⁸. Afirmatia este susținută și de istorici, care evidențiază existența unei formațiuni teritoriale premergătoare statului medieval întemeiat în urma acțiunilor lui Dragoș și Bogdan, formațiune „născută pe valea râului Moldova și având ca punct central Civitas Moldaviensis, care a fost matricea viitorului principat”²⁹.

Primele grupuri de emigranți au părăsit Transilvania în secolul al XIII-lea, pe măsură ce cnezii și voievozii de sub Carpați – unde rezistența a fost mai îndelungată – erau tot mai supuși presiunilor sau învinși, iar colonizarea sașilor și secuilor se făcea după planuri bine întocmite. De altfel, sașii vor pătrunde tot în acest secol și în Moldova, stabilindu-se la Baia în număr mare, dar în secolul al XVII-lea deja nu mai erau acolo³⁰.

Secolul al XIV-lea este și cel la jumătatea căruia, potrivit tradiției descălecatului și datelor istorice, a fost întemeiat statul medieval Moldova. Departe de a contesta contribuția românilor maramureșeni la înfăptuirea acestui act, ne raliem părerii potrivit căreia descălecătorii nu au găsit la trecerea peste munți un teritoriu pustiu, pe care de altfel ar fi fost în imposibilitate de a-l acoperi un voievod cu oamenii din cele câteva sate ale sale. Elementul maramureșean a constituit segmentul politic organizat, care a devenit dominant și a grăbit procesul de făurire a statului³¹. Așadar, deși consemnate de timpuriu, emigrările nu au avut, în

²⁸ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 10.

²⁹ Grigore Ilisei, Ștefan S. Gorovei, *Fălticeni*, București, Editura Sport-Turism, 1987, p. 14; Mircea D. Matei, Emil I. Emandi, *op. cit.*, p. 36.

³⁰ Ana Niculăiasa, Mihai Niculăiasa, *op. cit.*, p. 25.

³¹ Petre P. Panaitescu, *Interpretări românești*, București, Editura Enciclopedică, 1994, p. 100.

primele secole de la producerea lor, tăria de a transforma sau influența cultura populară din unele zone ale Moldovei.

Cauzele abandonării locurilor de baștină sunt multiple. Pe plan politic, românii sunt reprezentați la Turda, în 1355, pentru ultima dată la Congregațiile Transilvaniei. Pentru dizolvarea nobilimii autohtone, chiar curtea regală coordona un adevărat program de catolicizare și maghiarizare. Înfăptuind și dorințele papale, regatul apostolic începuse încă din secolul al XIII-lea o îndârjită ofensivă împotriva schismaticilor, continuată și sub dinastia de Anjou, ai cărei regi au hotărât fie expulzarea preoților necatolici (Ludovic), fie confiscarea averilor cnezilor care ar fi primit pe domeniile lor preoți ortodocși³². Această atitudine a continuat cu o amploare tot mai mare, având ca finalitate scoaterea românilor din rândul „națiunilor privilegiate” și a Bisericii Ortodoxe din rândul celor recepte. Toate acestea, la care se adaugă pauperizarea populației autohtone, au constituit temeuri constante pentru exod.

În condițiile amintite, nu mai surprinde conținutul unor documente de felul celui emis sub domnia regelui Sigismund, în 1404, prin care acesta dăruia unele sate din părțile Zarandului, „care erau părăsite de locuitori”³³. Lui Iancu de Hunedoara, nobilii i se plâneau adesea despre fuga țăranilor de pe moși³⁴. Abia anul 1514, cu decizia legării de pământ, prin care românii erau readuși la condiția de „glebae adscripti”, a adus o vremelnică oprire a emigrației. Nu însă și a contactelor, prin intense relații de schimb și prin stăpânirea de către domnii moldoveni a unor însemnate domenii (Ciceul, Ungurașul, Cetatea de Baltă, Rodna).

Dinăuntru arcului carpatic se privea spre Țara Românească și Moldova ca la pământuri ale făgăduinței, miraj mult întreținut și amplificat de acțiunile curților de la Iași și București. În Moldova medievală, slaba densitate a populației a fost o constantă care a și depășit granițele epocii. De aceea, Alexandru Lăpușneanu îi ruga, în 1553, pe bistrițeni să permită țăranilor ardeleni trecerea munților pentru lucrul pământului³⁵. Alexandru Iliăș își propunea aducerea în Moldova a

³² Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977, p. 15.

³³ Ion Nistor, *Emigrările de peste munți*, în „Analele Academiei Române”, seria a II-a, tom XXXVII, Istorie, București, 1915, p. 7.

³⁴ *Ibidem*, p. 8.

³⁵ *Ibidem*, p. 11.

tuturor românilor din Ardeal³⁶, iar Antioh Cantemir ordona scutirea de bir a ungurenilor³⁷. Perspectivele au devenit și mai promițătoare după reformele lui Constantin Mavrocordat, prin care șerbia era desființată, în timp ce Constantin Racoviță, sfidând orice incident diplomatic, scutea șase luni de orice dare pe ardeleni, punându-i sub directa sa protecție³⁸ împotriva oricărui abuz. Pe acest fond, a fost adresată la Iași, în 1765, o somație a guvernului Transilvaniei prin care se cerea domniei să înceteze „ademenirea” populației de peste munți³⁹.

Situația era cronică și nu putea fi soluționată doar pe cale diplomatică sau prin simple măsuri administrative. Stăpânirea austriacă, instalată la sfârșitul secolului al XVII-lea, reconfirma vechile discriminări și chiar introducea o rigurozitate sporită în domeniul fiscalității. Peste toate, s-a suprapus dorința imperiului de a recuceri din terenul pierdut de catolicism în favoarea protestantismului. În vederile „strategilor” contrareformei au intrat și românii, ademeniți cu promisiuni de obținere a unui statut asemănător celorlalte confesiuni. Mulți ani, tulburările prilejuite de „unirea cu Roma” au marcat spațiul transilvănean, fiind și ele un stimulent ale migrației, mai cu seamă după acțiunile lui Visarion Sarai și Sofronie din Cioara, sau după intervenția brutală a generalului Buccow, care a distrus schiturile și mănăstirile ardelenesti. De fapt, secolul al XVIII-lea, mai ales din a doua jumătate, reprezintă apogeul trecerii ardelenilor în celelalte provincii românești; în 1763 s-au înregistrat și lupte la trecerea graniței, 23 de sate plecând în Moldova⁴⁰.

Dacă bejenirea transilvănenilor a căpătat proporții de masă pe la mijlocul veacului al XVII-lea, în locurile noi de așezare ei au găsit bine constituite componentele de bază ale culturii populare, iar în ceea ce privește zona dintre Moldova și Șomuzul Mare, aceasta era, încă de la sfârșitul secolului al XV-lea, populată aproape în întregime. De aceea, noii veniți, importanți numeric de acum, își aduc o contribuție vizibilă la creația folclorică abia după un interval de „conviețuire îndelungată”⁴¹. La sosirea pe noile meleaguri, bejenarii au fost numiți în diferite feluri: „mocani” sau „bârsani” – cei veniți din împrejurimile Brașovului – „țuțuieni” sau „mărgineni” – cei din zona Sibiului – sau „ungureni” –

³⁶ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 90.

³⁷ *Ibidem*, p. 92.

³⁸ Ion Nistor, *op. cit.*, p. 27.

³⁹ *Ibidem*, p. 29.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 41.

⁴¹ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 10.

denumirea generică cea mai răspândită. În multe din cazuri și-au asumat ori le-a fost desemnat drept nume de familie chiar denumirea locului de origine. Astăzi este rar satul din zona Fălticenilor unde să nu fie întâlnite familii cu numele Bârsan, Crișan, Ardeleanu, Ungureanu, Pușcașu, Bârgăuanu etc.

Localitățile situate în interiorul zonei de ocupație habsburgică asupra Bucovinei au beneficiat de două conscripții, ambele efectuate în 1778, din ordinul generalului baron Carol de Enzenberg, guvernator al Bucovinei. Între datele înregistrate sunt amintiți și românii veniți din Bistrița-Năsăud, Maramureș, Cluj, Satu Mare, Mureș, Bihor, Sălaj, Alba, Harghita, Sibiu, Covasna⁴². Pentru zona necuprinsă de stăpânirea austriacă, acestea sunt mai succinte. Există date despre așezarea lor la Dolheștii Mari⁴³, la Gulia – Dolhasca, Tătărauși, Preotești, Roșiori, Râșca⁴⁴. De asemenea, comparând datele unui recensământ din jurul anului 1775: Zaharești – șase case, Vorniceni – nouă, Stroești – 17 etc., cu rezultatele conscripțiilor de la 1778, când vom întâlni 35 de familii de ardeleni la Zaharești, 43 la Stupca etc., constatăm că, în multe sate de la izvoarele Șomuzului Mare, ei devin majoritari, determinând în timp „impunerea unor particularități lingvistice și etnofolclorice”⁴⁵.

Pentru restul spațiului nu avem indicii precise, dar ele pot fi întrevăzute atât prin multe nume ce trimit cu gândul la zone din Ardeal, cât și prin particularități lingvistice și folclorice care „au corespondențe ce merg adesea până la identitate, în satele de dincolo de munți”⁴⁶.

*

* *

„Fălticeni sunt o transformare în oraș a unor sate care existau bine întemeiate de pe la 1400 și încă mai înainte”⁴⁷. Afirmatia, făcută de Artur Gorovei în 1938, este exactă, dar lasă impresia constituirii unui târg în urma evoluției firești a unor sate care s-au contopit și au căpătat treptat fizionomie urbană. Dimpotrivă, apariția târgului a fost bruscă, asemenea orașelor antice sau coloniale. Printr-un hrisov domnesc, iscălit de

⁴² *Ibidem*, p. 11.

⁴³ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 149.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 169.

⁴⁵ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 12.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 1-2.

⁴⁷ Artur Gorovei, *Fălticeni. Cercetări istorice asupra orașului*, Fălticeni, Institutul de Arte Grafice „M. Saidman”, 1938, p. 174.

Constantin Moruzi în 1779, se trăgea brazda, închipuind locul unde avea să fie prima stradă, pe moșia încă nedesțelenită a stolnicului Ioniță Bașotă⁴⁸. Un târg apărut peste noapte, dar dictat de clare rațiuni de stat! La Baia se stinsese de mult orice licărire de urbanism, Suceava era intrată sub stăpânirea austriacă, iar pentru ținutul, care, sugestiv, rămăsese botezat tot Suceava, nu exista un centru administrativ. Noua așezare va primi aceste atribuții, având șansa de a prelua și funcțiile negustorești ale Sucevei. Într-un timp scurt, sate din preajmă, ca Broșteni, Cotești, Pădureni, aveau să-și păstreze numele doar prin desemnarea ca atare a unor ulițe. Din 1924 și altele, precum Șoldănești, Buciumeni, Oprișeni, Rădășeni, sunt considerate ca făcând parte din oraș⁴⁹.

Evenimentul care propulsa tânărul și obscurul târg ca important centru de schimb, avea să fie hotărârea din 10 septembrie 1814 prin care domnitorul Scarlat Calimah stabilea ținerea la Fălticeni a patru iarmaroace pe an la: Miezul Păresimii, Sfântul Gheorghe, Sfântul Ilie și Sfântul Dumitru⁵⁰. Cu timpul s-a impus și a rămas doar cel de la 20 iulie (Sfântul Ilie), care a devenit vestit în tot spațiul românesc și atrăgea negustori din diverse părți ale Europei. Pe durata unei luni întregi, se încheiau aici tranzacții spectaculoase între comercianți de la Lipsca, București, Brașov sau Constantinopol. Era „vremea de aur a orașului Fălticeni”⁵¹, o întreprindere cu folos pentru negustorii locali, dar deopotrivă pentru târgoveții obișnuiți care câștigau din închirierea spațiilor. Mai mult, negustorii de blănuri de la Fălticeni monopolizau, la un moment dat, „comerțul european cu aceste mărfuri de lux”⁵². Succesul nu putea scăpa unui domnitor arghirofil ca Mihail Sturdza, care încearcă mutarea bălciului într-un oraș ce-i purta numele, Mihăileni. S-a revenit asupra deciziei datorită opoziției negustorilor care „n-au vrut să-și schimbe obiceiurile”, Fălticeni rămânând „un al doilea Galați, portul de uscat al Moldovei”⁵³.

Paradoxal, tocmai procesul de modernizare în care a intrat țara după 1859 avea să se dovedească fatidic pentru poziția comercială a târgului. Prima mare lovitură dată rolului de intermediere a afacerilor

⁴⁸ Grigore Ilisei, Ștefan S. Gorovei, *op. cit.*, p. 13.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 190.

⁵¹ Vasile Costăchescu, *Istoria orașului Fălticeni. Cu un scurt istoric al județului Baia (1340-1941)*, Fălticeni, Tipografia Românească, 1941, p. 96.

⁵² Grigore Ilisei, Ștefan S. Gorovei, *op. cit.*, p. 7.

⁵³ Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 192.

prin iarmaroc avea să fie construirea căilor ferate (în 1887 se inaugura linia Dolhasca – Fălticeni). Noile facilități de transport și de plasare a mărfurilor nu mai făceau necesară întâlnirea la egală distanță a negustorilor. Sfârșitul „Marelui Război”, desființarea granițelor cu Transilvania și Bucovina, avea să accentueze decăderea iarmarocului. El continua să se desfășoare însă „pentru distracția orașenilor și județenilor”⁵⁴.

Am insistat asupra amplitudinii și ponderii economice pe care le-a deținut iarmarocul, tocmai datorită disproporției dintre importanța acestuia și statura mărunță a orașului Fălticeni. Sunt ușor de imaginat impresiile pe care bâlciul le provoca asupra locuitorilor din împrejurimi. Pentru un spațiu liniștit, relativ închis, căruia aproape că-i lipsea imaginea străinului, prezența anuală a mii de negustori de toate graiurile, cu vestimentație, gesturi și deprinderi diferite, nu puteau rămâne fără urmări. Unele din aceste personaje, șocante pentru locuitorii zonei, și-au găsit un loc permanent în alaiurile de mascați din cadrul sărbătorilor de iarnă.

Bâlciul avea și o menire distractivă. Peste încrâncenările negocierilor se suprapuneau strigătele saltimbancilor, ursarilor, ghicitoarelor. Crainicii trupelor de comedii invitau, ca și astăzi, de mai multe ori pe zi la reprezentații un public alcătuit mai ales din țărani satelor din jur. Cu predilecție satisfăcea gusturile locale faimosul actor Matei Millo cu trupa sa. Începând cu 1868, acesta era nelipsit din târg pe timpul iarmarocului⁵⁵, ridicând pentru acest scop chiar un local din scânduri și „cât ținea bâlciul, teatrul lui Millo dădea reprezentații în fiecare seară și sala era totdeauna plină”⁵⁶. Dar Matei Millo nu este amintit aici pentru locul pe care îl ocupă în istoria teatrului românesc. Vom reveni asupra influenței pe care activitatea sa a exercitat-o asupra culturii populare. De altfel, preocupările pentru arta dramatică erau mai vechi în aceste locuri. Era abia anul 1835 când în curtea Cantacuzinilor de la Horodniceni se juca „Piatra Craiului”. Un sfert de secol mai târziu, un mecena – Nicolae Istrati – va înființa la Rotopânești o „Școală de muzică și declamațiune”⁵⁷, pentru ai cărei elevi va scrie el însuși un manual, angajând în același timp și profesori de specialitate: Petru Mezetti pentru muzică și actorul ieșean Mihai Galino pentru

⁵⁴ Vasile Costăchescu, *op. cit.*, p. 97.

⁵⁵ Ana Nicolăiasa, Mihai Nicolăiasa, *op. cit.*, p. 61.

⁵⁶ Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 204.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 203.

declamațiune. Au avut loc și spectacole, atât la Rotopănești, cât și la Fălticeni, unde s-a jucat piesa lui Millo, „Baba Hârca”⁵⁸.

Absolut remarcabilă era și fervoarea editorială care se manifesta în târg. Drumul a fost deschis de instalarea tipografiei fraților Tăutu, în 1873, urmată apoi de tipografiile „Saidman” (1879), „Gutenberg” (1906), „Tipografia românească” (1934). În afara cărților și broșurilor, pot fi numărate nu mai puțin de 24 de publicații cotidiene, săptămânale sau lunare, apărute până în anul 1944. Desigur că multe dintre ele au avut o existență efemeră, într-un tiraj redus. Un loc cu totul aparte îl ocupă revista proiectată, încă din 1891, de Artur Gorovei în odaia din Broșteni a învățătorului Mihai Lupescu⁵⁹. „Șezătoarea” a fost prima revistă de la noi care s-a hotărât să publice numai literatură populară, având un nucleu de neobosiți culegători de folclor în satele de pe Valea Bistriței și cele din jurul Fălticeniilor, cărora aveau să li se alăture corespondenți din toate zonele locuite de români. Departamentele de acceptație a statutului de publicație provincială, colectivul redacțional și-a asumat, mai ales prin Artur Gorovei, sarcina rezolvării unor importante probleme teoretice, cum ar fi fixarea domeniului disciplinei, fiind adoptate cu precădere sugestiile franceze⁶⁰. Revista fălticeneană nu s-a limitat la găzduirea în paginile sale a textelor corespondenților sau la analize teoretice de folclor ci, prin colaboratorii cei mai apropiați, întreprindea investigații în satele din jurul târgului, oferind tiparului texte inedite. Este cazul lui T. C. Ionescu – Dolhasca, N. Vasiliu – Tătăruși, V. Costăchescu – Hârtoap, V. Radovici și D. Bălan – Preutești. Mereu nemulțumit, dorind să ridice valoarea revistei și să alinieze activitatea folclorică din țară la cerințele europene, Artur Gorovei a dus mai mulți ani o campanie pentru acceptarea de către culegători a unor chestionare care facilitau sistematizarea materialelor culese⁶¹.

Mult discutată și disputată a fost, în perioada de după 1859, problema asincroniei dintre sat și oraș. Intelectualii locali au dus o activitate neobosită, așa apărând „Case pentru sfat și citire”, Ateneuri

⁵⁸ Ana Niculăiasa, Mihai Niculăiasa, *op. cit.*, p. 50.

⁵⁹ Ion D. Lăudat, *Rolul revistei „Șezătoarea” în cunoașterea folclorului românesc și ecourile ei peste hotare*, în „Actele Simpozionului dedicat reciprocității iugoslavo-române în domeniul literaturii populare”, Pancevo, 1972, p. 301.

⁶⁰ Petru Ursache, „Șezătoarea” în contextul folcloristicii, București, Editura Minerva, 1972, p. 76.

⁶¹ *Ibidem*, p. 76-78.

populare (Mălini), coruri, iar cercul „Deșteptarea sătenilor” edita chiar un ziar – „Vestitorul satelor” – conceput mai întâi la Baia, apoi la Bogdănești.

Tot pe seama unui interes crescând față de datinile și obiceiurile strămoșești, trebuie să punem și participarea numeroasă a învățătorilor din satele zonei la chestionarele inițiate de Bogdan Petriceicu Hasdeu și Nicolae Densușianu, astăzi aflându-se în arhivele Academiei răspunsurile unor dascăli ca: I. C. Bondescu din Boroaia, P. Cucescu din Baia, P. Nicolescu din Ciumulești, T. C. Ionescu din Dolhasca, G. Demetriu din Dolheștii Mari, Gh. Popescu din Drăgușeni etc.⁶² Deși catalogate între timp, aceste materiale, datorită uriașului lor volum, nu au fost încă suficient exploatate.

De la Crăciun la Bobotează. Practici arhaice și ipostaze recente

În literatura noastră de specialitate sunt contribuții semnificative care analizează modul de percepție și organizare a timpului în mentalitatea populară. Curgerea acestuia, nicidecum ternă și lineară, a fost intuită din vechime ca o nesfârșită succesiune de suprapuneri ale ciclurilor cosmice și vegetaționale, întretăiate de *praguri* (echinocții, solstiții, începutul sau sfârșitul ciclului vegetal), momente critice care au marcat în diverse perioade sfârșitul și începutul unui nou an. Indiferent însă dacă înnoirea anului se petrecea primăvara, toamna sau în plină iarnă, timpul îmbătrânit, degradat, avea nevoie de o perioadă de renovare rituală, dominată de „ideea perfecțiunii începuturilor”⁶³.

Transferat oficial de romani la 1 ianuarie (sec. I î.Hr.), Anul Nou din miezul iernii a catalizat în bună măsură și manifestările care precedau începutul muncilor agricole sau pe cele care sărbătoreau strânsul recoltelor. Sărbătorile creștine, care s-au impus mai apoi, au adâncit confuzia, mai cu seamă odată cu mutarea datei Crăciunului (anul 336) și *așezarea* sa peste Saturnalii și nașterea lui Mithra⁶⁴.

⁶² Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu*, București, Editura Minerva, 1970; Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, București, Editura Minerva, 1976.

⁶³ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova. Universul culturii populare*, vol. II. *Obiceiurile familiale și calendaristice*, Iași, Editura Presa Bună, 2002, p. 217.

⁶⁴ Petru Caraman, *Colindatul la români, slavi și la alte popoare. Studiu de folclor comparat*. Ediție îngrijită de Silvia Ciubotaru. Prefață de Ovidiu Bârlea, București, Editura Minerva, 1983, p. 339-340.

Schimbarea nu a rămas fără urmări și explică, în parte, de ce aceleași obiceiuri, cu centrul la Crăciun, se întâlnesc în toată perioada până la Bobotează. În paralel cu aceste schimbări, atitudinea ierarhilor și a clerului de rând era necruțătoare față de toate datinile păgâne, combătându-le cu fermitate. Însă insuccesul lor este evident: în prima jumătate a mileniului I, Tertulian definea aceste datini ca fiind „zămislite din eresuri și idolatrie, închinare desfrâului și plăcerii”⁶⁵. Peste o mie de ani, ca un indiciu că situația era neschimbată, G. Heltai (un pastor sas din Ardeal) se plângea de începerea marelui praznic al diavolului, imediat după Crăciun⁶⁶. Situația era identică și în Scandinavia, unde Odin continua să fie sărbătorit cu ruguri, strigăte, ospete și snopi de grâu legați pe acoperișurile caselor⁶⁷ sau în Germania, unde se perpetuau spaimile despre călătoriile lui Votan și Brehta prin țară, binecuvântând și pedepsind deopotrivă⁶⁸. Intervalul destinat regenerării timpului se întinde de-a lungul celor douăsprezece zile cosmogonice dintre Crăciun și Bobotează. Omul, devenit „oarecum stăpânul cosmosului”⁶⁹, se insinua în lupta dintre întuneric și lumină, participa simbolic la îndepărtarea haosului și reșezarea lucrurilor pe un făgaș favorabil. Deși în mare parte înțelesurile inițiale s-au pierdut, datinile și obiceiurile care persistă în cadrul acestui scurt segment temporal au o mare densitate și varietate, fără corespondent într-o altă perioadă a anului.

Rezultat al întrepătrunderilor și sintezei, datinile și obiceiurile de iarnă solicită participarea întregii colectivități. Nici un segment social sau categorie de vârstă nu rămâne pe dinafară, cu toții, de la copiii cei mai mici până la venerabilii membri ai obștii avându-și rostul și partea de distracție. Ca și în vremurile lui Tertulian sau Heltai, nici omul modern nu se rezumă în timpul acestor sărbători doar la intonarea cântecelor creștine.

Și pentru sătenii din zona Fălticenilor, fiecare din aceste zile ale ciclului hibernal încă mai reprezintă o lună a anului următor. Întreaga perioadă este parcursă cu multă precauție și diverse interdicții (se evită împrumutarea lucrurilor din gospodărie, se ocolesc certurile etc.), iar

⁶⁵ Dimitrie C. Olănescu, *Teatrul la români*, București, Editura Eminescu, 1981, p. 39.

⁶⁶ Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, vol. I, București, Editura Minerva, 1981, p. 267.

⁶⁷ Adolphe Bithard, *Sărbătoarea Crăciunului. La diferite popoare*, București, Editura Luceafărul, 1913, p. 12.

⁶⁸ Davide Caselli, *Crăciunul la diferite popoare*, București, Editura Minerva, 1915, p. 61.

⁶⁹ Ovidiu Bârlea, *op. cit.*, p. 269.

tuturor întâmplărilor, memorabile cu adevărat ori total ne semnificative, li se conferă valoare de *omen*⁷⁰.

Începând de la Sfântul Andrei sau Sfântul Neculai și până la Bobotează, ziua de ajun a marilor sărbători este considerată propice pentru diferite acte divinatorii, care prognozau fie regimul ploilor în anul care urma și implicit rodnicia ogoarelor, fie destinul individual. Evident, în trecut, ca și în prezent, „nimeni nu e așa de curios despre viitoarea lor soartă ca fetele cele mari”⁷¹. Câteva practici sunt generalizate în toată zona, fiind și cele mai uzitate. Se crede cu tărie că unele atribute ale viitorului soț pot fi aflate dacă, legată la ochi, fata merge în grădină și numără nouă pari de lemn de la gard, legându-l pe ultimul pentru a-l recunoaște a doua zi. În funcție de aspectul parului (înalt, gros, noduros etc.) este conturat și cel menit: slab – gras, înalt – scund, bogat – sărac etc. (Giulești, Boroaia, Ganea). Exact la miezul nopții Sfântului Vasile, perechea mult așteptată poate fi văzută cu o lumânare în apa fântâniei (Oniceni) ori în casă, iluminând o oglindă cu flacăra unei lumânări (Șoimărești). Informații mai lacunare se obțin în cotețele porcilor, în funcție de numărul grohăiturilor acestora când sunt strigați, calculându-se anii rămași până la măritiș. Modalitatea cea mai comodă de aflare a ursitului constă în stimularea viselor iar pentru aceasta, pe un areal mai larg, se așeza sub căpătâi *Epistolia Maicii Domnului – cea căzută din cer*, cumpărată din vreme din iarmaroacele de la Fălțiceni sau Roman⁷².

Când divinațiile nu corespund așteptărilor, fetele apelează la vrăji și farmece de dragoste, descântând socul (Cornul Luncii) sau afumându-se cu pene de cuc înainte de a merge la horă (Țolești)⁷³. Fetele rămase multă vreme nemăritate, femeile despărțite sau văduvele încă tinere, caută sprijinul vrăjitoarelor care descântă pentru venirea peșitorilor prin *învelirea focului și înfigerea cuțitului* în mijlocul acestuia (Țolești)⁷⁴. S-au consemnat și practici de magie neagră, care vizau moartea rivalei (Dolheștii Mari). O astfel de vrajă („baterea

⁷⁰ Ion H. Ciubotaru, *Valea Șomuzului Mare...*, p. 82.

⁷¹ Simeon Florea Marian, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*, vol. I. *Cârnilegile*. Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 50.

⁷² Silvia Ciubotaru, *Obiceiuri nuptiale din Moldova. Tipologie și corpus de texte*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009, p. 181.

⁷³ *Ibidem*, p. 190-191.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 193.

penelor la trunchi”) ne dezvăluie încă o ipostază a nudității rituale, asumată în tandem de vrăjitoare și fata bătrână⁷⁵.

Lipsiți demult de preocupările celorlalți, bătrânii fac estimări privind vremea, timpul optim pentru semănat și lucrat pământul. „Dacă luna stă ca o coșarcă, ține apa, va fi un an ploios; dacă are un colț în jos, va fi secetă” (Oniceni). Se însiruie atent pe masă, pe blidar sau culme calendarele din foi de ceapă ori coji de nuci, umplute cu sare. Până și organele porcului sunt examinate cu atenție după tăiere: „dacă splina îi groasă în spate, urmează iarnă lungă” (Lămășeni). Zăbovind încă la sacrificarea porcilor, obicei care are vădite corespondențe cu ceremoniile străvechi și cu „zilele grase” ale Saturnaliilor romane⁷⁶, observăm că, spre deosebire de alte zone, nu s-a impus o anumită zi în care să se realizeze acest lucru. În Sasca Mare, Ignatul este considerat ca ideal. În alte părți, această „treabă” poate fi amânată până în Ajunul Crăciunului. În Lămășeni „nu se aude nici un guițat de porc până după Crăciun, căci oamenii postesc”.

*

* *

Mentalitatea populară păstrează viguros credința că, în timpul sărbătorilor de trecere la un an nou, *cuvântul* devine faptă, printr-o simplă rostire, prin *urare* putându-se transmite celor din jur „lucrurile și stările dorite”⁷⁷. De la Crăciun la Bobotează urările abundă, adresate după rânduieli bine știute și păstrate care-și găsesc expresia deplină în *datina* colindatului. Clasificarea formelor de colindat propusă de savantul ieșean Petru Caraman⁷⁸ se regăsește și astăzi, după aproape opt decenii, în realitățile manifestărilor din zona Fălticeniilor, chiar dacă nu toate elementele se exprimă cu aceeași tărie. Am mai adăuga categoriei profane a datinii teatrul haiducesc, bine reprezentat până în urmă cu puțin timp.

În urma binecunoscutei cercetări pe care Traian Herseni a întreprins-o asupra cetelor de feciori din Țara Oltului, s-a desprins aproape de la sine observația că acestea performează în zilele Crăciunului, în multe locuri din Ardeal, Anul Nou trecând aproape

⁷⁵ *Ibidem*, p. 196.

⁷⁶ G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*, București, Tipografia Petrescu-Conduratu, 1874, p. 19.

⁷⁷ Ovidiu Bârlea, *op. cit.*, p. 269.

⁷⁸ Petru Caraman, *op. cit.*, p. 7-8.

neobservat⁷⁹. În zona noastră de interes, ca de altfel în Moldova întregă, marea majoritate a obiceiurilor de acest tip sunt concentrate în ajunul, noaptea și ziua Sfântului Vasile. Fără a avea aceeași forță și dimensiuni, fenomenul colindatului este însă prezent și la Crăciun. Grupurile de colindători au o slabă coeziune, constituindu-se în seara ajunului dintr-un mic nucleu: „Feciorii merg la casa fetei, colindă, apoi iau fata cu ei și merg mai departe” (Oniceni). Nici diferențierile nu sunt stricte, în rândul colindătorilor găsim și uneori loc și cei „Trei Crai”, iar de prin anii '60 ai secolului trecut și un „Moș Crăciun”, de evidentă sorginte cărturărească. Locul obișnuit pentru prezentarea repertoriului era la fereastră, dar colindarea prietenilor, rudelor, vecinilor se face în casă⁸⁰. Textele colindelor nu mai conțin elemente de arhaicitate. Melodica unora dintre ele este însă de factură veche, deosebite fiind variantele de tip „Vânătorii și Sfântul Ioan”, „Cerbușorul” etc., de influență clar ardelenască, având asemănări „ce merg uneori până la identitate” cu piese culese în Maramureș, Bistrița-Năsăud, Sălaj⁸¹.

Un interes deosebit suscită, mai ales prin amploare, colindatul religios, marcat de particularitățile confesionale ale multor sate din zonă. De-a lungul Văii Moldovei în amonte, de la Drăgușeni și satele de pe deal, începând cu Iorcanii Tătărușilor, până în localitățile de pe Râșca, pitite sub Culmea Stânișoarei, o însemnată parte a populației a rămas adeptă calendarului iulian, de stil vechi, după reforma din octombrie 1924. Numiți în mod obișnuit *stiliști*, *vechi calendariști* sau *pe vechi*, aceștia sunt mai nou recunoscuți ca adepți ai Bisericii Ortodoxe de Stil Vechi din România, care își are sediul central chiar în zona Fălticeniilor, la Mănăstirea Slătioara.

Nedeosebindu-se de majoritari decât prin decalajul de treisprezece zile între aceleași sărbători, stiliștii nu sunt în nici un fel percepuți ca fiind diferiți. Practic, la nivelul comunităților sătești nici nu s-a conturat cu mare claritate existența a două biserici. Pentru că frontierele dintre ele sunt ca și inexistente, iar „dezertările” dintr-o parte în cealaltă, precum și revenirile, uneori repetate, nu contrariază pe nimeni. Trecerea reprezintă o simplă opțiune a individului, neîmpiedicată de cereri, aprobări, botezuri,

⁷⁹ Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură populară românească. Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977, p. 89-91.

⁸⁰ *Sărbători și obiceiuri*, vol. IV. *Moldova*, coord. I. Ghinoiu, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 275.

⁸¹ Ion H. Ciubotaru, *Valea Șomuzului Mare...*, p. 88.

ceremonii de consacrare, jurăminte ori explicații. De cele mai multe ori schimbarea taberei se constată când poarta unei gospodării rămâne închisă la hramul și sărbătorile de iarnă ale unui stil. Și totuși, fără a contrazice nimic din cele expuse mai sus, putem întrezări câteva nuanțe care îi individualizează pe păstrătorii vechiului calendar. Cei mai fervenți practicanți dintre aceștia, în general persoane în vârstă, precum și o parte a clerului, propovăduiesc un soi de puritanism, îndemnând sătenii să se reîntoarcă la un presupus mod de viață românesc de până la 1924: nunțile fără lăutari, neparticiparea tinerilor la hore, jocuri și alte petreceri comunitare și, bineînțeles, prohibirea totală a jocurilor cu măști. Evident, puțini sunt cei convinși să renunțe la datini și obiceiuri înstăpânite de veacuri, fie tineri sau gospodari.

Pentru subiectul nostru, principalul efect al acestor atitudini îl reprezintă perpetuarea constant bună a unor forme de colindat religios. Copii din clasele primare și gimnaziale, aflați sub ascultarea părinților, performează la Crăciunul pe stil vechi. Fetele, în grupuri de două până la cinci, interpretează colinde religioase cunoscute. Băieții umblă mai ales cu *Steaua*, împodobită abundant cu beteală și hârtie colorată. Ținuți, potrivit lui Mihail Kogălniceanu, la mare cinste încă de pe la începutul secolului al XIX-lea, *Irozii* ajunseseră să aibă reguli precise de joc care circulau și în scris din 1860⁸². Distribuția completă consemnată atunci: un împărat, doi îngeri, un stratiot, trei crai, un harap, doi ostași cu lănci, doi ostași cu săbii, este văzută tot mai rar, replicile fiind și ele substanțial comprimate. Unele personaje („cei trei crai”) s-au desprins din grup evoluând independent, însă marea concentrare de datini are loc și pe stil vechi tot la Anul Nou. În Drăgușeni, de pildă, noaptea Sfântului Vasile este sărbătorită de două ori cu aceeași intensitate de toată suflarea satului.

Pregătirile pentru Anul Nou încep odată cu postul Crăciunului. De la copii până la însurăței, se fac înțelegeri și întovărășiri, se distribuie roluri. Recuzita este coborâtă din poduri, reparată și completată. De pe la Sfântul Nicolae, liniștea nopților este străpunsă de sunetul tobelor, cornurilor și harapnicelor, semn vădit al nerăbdării.

Indiscutabil, apogeul manifestărilor populare la Anul Nou este marcat de apariția alaiurilor de mascați, în cete organizate sau

⁸² Teodor T. Burada, *Istoria teatrului la români*, București, Editura Minerva, 1975, p. 51-54; Moses Gaster, *Literatura populară română*, București, Editura Minerva, 1983, p. 323.

constituite ad-hoc. Deși acest tip de colindat a căpătat o mare varietate de forme, în fiecare sat se detașează o ceată sau două (în raport cu mărimea localității), considerate ca reprezentative, emanație a colectivității. Numele lor diferă de la un loc la altul: *Hora*, *Partia*, *Ceata satului*, *Roata*, *Berea* (termen similar cu unul din numele pe care-l poartă cetele transilvănene), *Malanca*. Ultima denumire, răspândită mai ales în Bucovina, inclusiv cea de nord⁸³, este întâlnită și în partea de sud-est a zonei Fălticeniilor. Din componența cetelor fac parte tineri cu vârste diferite, de la cei pe cale să-și depășească statutul de puber până la flăcăii în prag de însurătoare. Vechiul rol inițiativ al acestor întovărășiri este încă evident, prin modul de organizare și atribuțiile asumate. Este vorba de o formă primară, originară, de agregare a cetelor, cu „o întovărășire și o căpetenie”⁸⁴, tip care a stat și la baza celor transilvănene înainte de influența sașilor.

Conducătorii cetelor – *vătafi*, *ofițeri*, *dragomani* – sunt flăcăi care s-au impus ca lideri în sat de mai multă vreme. Nu am mai întâlnit urme ale dobândirii statutului de căpetenie prin vot, licitație sau confruntare dar, prin reguli nescrise, șefii trebuie să aparțină unor familii de oameni respectați, să nu aibă defecte fizice. Înainte de toate „te gândești să ai ceva pe-acasă” (Ruși), pentru a acoperi un eventual deficit. Atribuțiile lor nu se rezumă numai la organizarea colindatului. Tocmesc din timp lăutarii pentru jocuri și umblatul prin sat, asigurând hrana acestora și plata completă la final. Închiriază sala de joc, își aleg oamenii pentru ceată (20-30), distribuindu-le rolurile. În 1943, Ion Chelcea a redactat un scurt material pe baza răspunsurilor la chestionarele aplicate în județul Baia, cu titlul *Dragomanul ca dregătorie populară*⁸⁵. Dincolo de împrejurările prin care o asemenea dregătorie a pătruns în popor, înlocuind termeni mai vechi (un studiu special pe această temă merită reluat), constatăm că în mare măsură prerogativele dragomanului au rămas aceleași până în momentul de față, cu excepția atribuțiilor extinse peste an, când același personaj organiza hora și scrânciobul la Paști.

Pentru a fi bine primiți la casele gospodarilor, conducătorul și membrii cetei organizează, în mod obligatoriu, trei zile de joc la

⁸³ Nicolae Băieșu, Grigore Bostan, Grigore Botezatu, *Folclor din Țara Fagilor*, Chișinău, Editura Hyperion, 1993, p. 120-122.

⁸⁴ Traian Herseni, *op. cit.*, p. 58.

⁸⁵ Ion Chelcea, *Dragomanul ca dregătorie populară*, în „Anuarul Liceului Național Iași”, Iași, 1946, p. 64-68.

Crăciun și două la Bobotează, constituind prilejuri ideale pentru alte rituri de inițiere, masculine și feminine. Fetele de 15-16 ani, ținându-se cont și de înfățișarea lor fizică, sunt scoase la joc în premieră, intrând astfel în categoria celor de măritat. Și băieții puteau debuta acum, însă „dansau numai cu fetele ce rămâneau [...] de la cei mari [...] prin unghere, să nu-i stingherească pe cei mai bătrâni”⁸⁶.

„Cea mai mare preocupare a tineretului în timpul sărbătorilor [este] căsătoria”, spunea, pe bună dreptate, Petru Caraman⁸⁷. Divinațiile, vrăjile și farmecele fetelor, apropierea prin dans, sunt urmate de alte gesturi simbolice, dar ușor descifrabile care netezesc parcursul apropierii între tineri, oferind posibilitatea căsătoriilor și încuscrilor. La casele fetelor de măritat cetele zăbovesc mai mult, extinzându-și repertoriul și evoluând cu aplomb sporit. Unii îndrăgostiți care nu fac parte din alai își constituie un grup restrâns, cu prietenii, urând numai în locurile unde au interes. Pe de altă parte, fetele cu gând de măritiș pregătesc un colac mare, uneori împletit în opt, pe care, la sfârșitul programului cetei, îl dăruiesc flăcăului îndrăgit. Este cea mai simplă și clară declarație de dragoste și un moment rar în care fetele își pot exprima fără echivoc alegerea. Dacă băiatul este nehotărât sau total lipsit de intenții, primește colacul și pleacă, răspunsul său fiind evident negativ. Când darul vine în întâmpinarea unor așteptări febrile, colacul este primit, dar se invocă dificultatea transportului acestuia. Colacul este lăsat „în plăcere” fetei, urmând ca flăcăul să revină după el în zilele următoare. Este, firește, un pretext! La Drăgușeni, alesul apare chiar a doua zi cu băutura, petrecând cu părinții fetei⁸⁸. Regula cea mai răspândită este ca abia la Bobotează, băiatul, însoțit de familia lui, să sosească „pentru tăierea colacului” la casa fetei, unde sunt așteptați cu mari pregătiri. Se întâmplă uneori ca așteptarea să fie în zadar: „La Crăciun joacă colacul și la Bobotează Dracul” (Ruși).

În ajunul Anului Nou, începutul colindatului este lăsat în seama celor mici, care, prin inocența vârstei, oferă o „garanție sigură a eficienței urărilor”⁸⁹. De la primele ore ale dimineții, însoțiți de unul dintre părinți, pornesc din poartă în poartă, având un singur element de recuzită: clopoțelul. Cei mai mărișori se asociază câte doi, umblând cu buhaiul. Urătura este denumită generic *Plugușorul*, atât la copii, cât și la

⁸⁶ Silvia Ciubotaru, *op. cit.*, p. 170.

⁸⁷ Petru Caraman, *op. cit.*, p. 579-588.

⁸⁸ Ion Chelcea, *op. cit.*, p. 65.

⁸⁹ Ion H. Ciubotaru, *Valea Șomuzului Mare...*, p. 68.

cetele celor mari. Cei mici stăpânesc un text prescurtat, pe care-l rostesc la fiecare casă. Urătura celor mari este mult mai vastă, invocându-se ordinea muncilor la câmp, de la arat, semănat și până la recoltat, reconstituindu-se apoi drumul de la treierat la moară, frământatul și coptul colacilor. Adesea sunt cuprinse și secvențe cu destinație, pentru fete, notabilități etc., rostite într-un ritm alert și cu tentă satirică.

Plugușorul, cu sumedenia de variante întâlnite, a suferit influențe serioase încă de multă vreme. Umblatul cu *Plugul mare* al flăcăilor abia mai persistă în amintirea celor bătrâni. Ca model de text, mereu adaptat la realitățile locale, a fost folosit *Plugușorul* lui Vasile Alecsandri. Unele publicații, ca de pildă „Vestitorul satelor”, al cărui tiraj se distribuia cu precădere în jurul Băii și apoi Bogdăneștilor, tipăreau tot felul de snoave, strigături, povești, provenite din orice loc, numai din zonă nu. În primul număr al „Vestitorului” din 1916, pe prima pagină apărea un plugușor din ... Vârful Câmpului, Dorohoi. Erau popularizate și diverse broșuri, nesemnate (ex. „Cărticica de plugușoare ce se ură în seara Sfântului Vasile”), care se puneau în vânzare pe lângă școlile din sate. Este clar că asemenea producții ieftine, scrise într-un limbaj facil, serveau ca model pentru mulți, alături de textele folclorice autentice, dar și de creațiile unor „talente” locale.

În ultimele decenii, colindatul celor mici, răsplătiți cu bani, colăcei sau fructe, s-a extins, poate și ca urmare a pierderii din vigoare a alaiurilor constituite din flăcăi. După încheierea uratului cu *buhaiul* sau clopoțelul, copii, asociați în grupuri mici, se maschează, cel mai adesea în capre și urși, mergând la rude, prieteni sau la cei dispuși să-i primească din nou. Cam aceleași tipuri de măști folosesc și însurășeii care colindă la un număr restrâns de case.

Spectacolele de teatru haiducesc ocupă un loc aparte în zonă, deși se constată o lipsă de acuratețe a costumației, mai puțină grijă pentru învățarea și interpretarea cântecelor sau apariția unor replici îndoielnice⁹⁰. Bucurându-se, timp de aproape un secol, de o popularitate deosebită, acest gen de teatru „fără scenă” a pătruns în cultura populară pe filieră cultă, fiind integrat fără rezerve în ansamblul obiceiurilor de iarnă. Fără a intra aici în prea multe detalii cu privire la geneza teatrului popular haiducesc, amintim doar că unii cercetători îi caută rădăcinile în culegerile lui Vasile Alecsandri de după 1852⁹¹. Piesa care l-a

⁹⁰ Ovidiu Bârlea, *op. cit.*, p. 277.

⁹¹ Vasile Adăscăliței, *Un pol de contribuții etnografico-folcloristice privind realitățile vasluiene*, Vaslui, CJCP, 2005, p. 112-113.

transformat însă într-un personaj notoriu pe haiducul Jianu a fost scrisă și montată de Matei Millo și Ion Anestin în 1857. Atât Millo, cât și Mihail Pascaly (care a reluat subiectul, păstrând aproape în întregime textul lui Millo)⁹² au întreprins turnee prin mici târguri și iarmaroace. Cu rubedenii la Spătărești, localitate limitrofă a Fălticenilor, Millo era, așa cum am mai arătat, nelipsit de la bâlciul Sfântului Ilie, în timp ce Pascaly se instala cu predilecție la Roman. Considerăm că pe această axă, care leagă cele două târguri prin Valea Moldovei, s-a născut teatrul popular de haiduci, în ultima parte a secolului al XIX-lea, răspândindu-se apoi treptat. De altfel, o bună perioadă de timp, în Oltenia, „patria lui Iancu Jianu”, acest teatru a rămas necunoscut⁹³. Titlurile mai răspândite ale acestor piese sunt *Banda lui Jianu* sau *Jienii*. În unele cazuri, termenul de *jian* l-a substituit pe cel de *haiduc*. Pentru a localiza acțiunea și a-i da mai multă credibilitate, același scenariu (cu diferențe minore dintr-un loc în altul) poartă nume diferite, de regulă pe cele ale haiducilor locali: *Banda lui Pantelimon*, *Radu*, *Bujor*, *Coroi* etc. Succesul acestor piese a dat frâu liber imaginației tinerilor din diverse localități, care au scris și jucat la cumpăna dintre ani scenarii cu subiecte istorice: *Căderea lui Hitler*, *Ștefan cel Mare*, *Pacea Generală* etc. Toate s-au dovedit efemere. Într-o cercetare efectuată la Găinești în 1998, unul din bătrânii satului ne-a relatat subiectul *Păcii Generale* jucate în sat până în anii '30 ai secolului trecut. Scenariul aborda nici mai mult nici mai puțin decât sistemul tratatelor de pace de la Versailles! Personajele îi reprezentau pe liderii politici și militari care au luat deciziile. Evident că, în scurt timp, memoria populară, bazată pe mecanismele oralității, nu a mai putut reține cu exactitate amănuntele, care s-au dezistoricizat. În plus, costumația fastuoasă, cu eghileți și galoane era prea scumpă.

*

* *

Umblatul alaiului mare al feciorilor începe cu puțin timp înaintea înserării. Traseul este stabilit din timpuri pe care nu și le mai amintește nimeni, orice schimbare fiind cu neputință de făcut. Fiecare familie știe dinainte ora la care i se va trece pragul. Singurul nemascat este *vătaful* sau *dragomanul*, îmbrăcat în ținută militară. Toți ceilalți

⁹² V. G. Popa, *Teatrul popular românesc*, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 2006, p. XIX.

⁹³ Vasile Adăscăliței, *Aspecte din dramaturgia populară. Teatrul popular de haiduci*, în „Limba și Literatura”, vol. II, București, 1956, p. 20.

membri poartă măști și costumații diferite, zoomorfe și antropomorfe. Dacă în genere s-a căzut de acord că apariția mascaților trebuie pusă în concordanță cu degenerarea timpului, asupra rostului deghizării părerile sunt mai nuanțate. Măștile ar reprezenta spiritele moșilor și strămoșilor care stimulează fertilitatea⁹⁴, având și multiple valențe apotropaice⁹⁵. Într-o altă accepțiune, deghizarea îi asigură individului deplinul anonim la adăpostul căruia își refulează tensiunile sufletești acumulate peste an, printr-un comportament pe care nimeni nu și le-ar permite în viața cotidiană⁹⁶. Dar originea mascării trebuie căutată, înainte de toate, în ceremoniile străvechi, în care zeitățile apăreau substituite unui animal, după un scenariu păstrat până astăzi: sacrificarea animalului, zeu, jelirea acestuia, urmată de învierea lui care corespundea totodată cu renașterea speranțelor întregii colectivități.

Deși imaginația colindătorilor este practic nelimitată iar varietatea măștilor foarte mare, câteva dintre acestea, cu o vechime ancestrală, nu lipsesc niciodată, având un loc distinct. Dintre măștile zoomorfe, *Ursul* și *Capra* își dispută întâietatea. Cu toate că își limitează influența la Moldova subcarpatică, jocul *Ursului* este semnalat constant pe întreg teritoriul bătrânei provincii și chiar în alte regiuni ale țării, având, de asemenea, atestări îndelungate la ruși și polonezi, care îl practică prin gesturi „mimice și groțești între Crăciun și Paști”⁹⁷. Localizarea măștii în Moldova, într-un spațiu care nu a fost supus romanizării, a îndreptățit apariția unor ipoteze care caută originea obiceiului în societatea geto-dacă și în cultul lui Zalmoxis, văzut ca o zeitățe ursulină, după cum pledează și terminologia tracă (*zalmos* = piele, *olxis* = urs)⁹⁸. Masca-costum cea mai răspândită este confecționată din blană de oaie. În unele sate apar, din timp, în timp și costume vegetale, „din pănușițe de stuf cusute des pe un țol” (Ruși), reprezentare zoomorfă a demonilor vegetaționali. În cea mai arhaică variantă a sa, jocul ursului era liber. Realitățile bălciurilor, unde erau nelipsiți urșii dresați ai țiganilor, au atras treptat subordonarea măștii de către ursar. Și

⁹⁴ Ion Ghinoiu, *Vârstele timpului*, București, Editura Meridiane, 1988, p. 119.

⁹⁵ Traian Herseni, *op. cit.*, p. 106.

⁹⁶ Mihai Pop, *Anul Nou. Lectura unui discurs ceremonial*, în vol. *Calendarul Maramureșului*, Baia Mare, 1976, p. 8.

⁹⁷ Vasile Adăscăliței, *Jocul ursului de Anul Nou în Moldova*, în „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza»”. Secțiunea III, tom 16, 1970, p. 21.

⁹⁸ Ovidiu Bârlea, *Folclor și istorie*, în „Revista de Etnografie și Folclor”, tom 11, nr. 1, 1966, p. 14.

în perioada actuală mai întâlnim o formă a magiei prin contact legată de credința în ursul vindecător, la Anul Nou cei suferinzi de șale întinzându-se pentru a fi călcați.

Capra, o mască mult îndrăgită și răspândită, are în unele sate chiar un alai al ei. Corpul costumului este realizat dintr-un covor, uneori acoperit cu vârfuri de stuf și bogat împodobit cu mărgele, oglinzi, panglici, batiste etc. Capul este cioplit din lemn, cu falca de jos mobilă care în timpul jocului este acționată în ritmul muzicii, scoțând clămpănituri puternice. Purtătorul acestei măști are nevoie de dexteritate și multă prezență de spirit. Mișcările sunt ample și imprevizibile, cu întoarceri și salturi spectaculoase, cu ruperi de ritm și dese schimbări de direcție înspre asistență, provocând sentimente amestecate, de teamă și ilaritate.

O apariție familiară în zonă, deși nu la fel de răspândită ca celelalte măști animaliere, sunt *căiuții*, cu o muzică și un dans special, evoluând cu „număr” propriu în spectacolul alaiurilor sau secundând, în cetele mai mici, ursul sau capra. Apariții mai modeste au o serie de reprezentări animaliere, cum ar fi *berbecul*, *cocostârcul*, *balaurul*.

Măștile antropomorfe coabitează cu celelalte, completându-le. De o importanță și valoare aparte sunt obrăzarele de urăți, moși, babe, reprezentând suferința și degradarea timpului, dar amintind totodată de cultul strămoșilor. Pentru a deveni spectaculoasă, deghizarea implică muncă, cheltuială și pregătiri. Uneori însă, dorința individului este doar de a se depersonaliza și a participa în grupul de mascați, lucru obținut lesne prin întoarcerea hainelor pe dos, puțină funingine pe față etc. Cu doar câteva însemne distinctive (un ciocan, o tinichea, o pungă legată la brâu, un stetoscop vechi), sunt sugerate diverse personaje: *figani*, *ovrei*, *negustori*, *doctori* etc.

Programul începe cu urătura sub geam, pe fond muzical. Unii gospodari cer oprirea muzicii în timpul declamării orației. Apoi, în desfășurarea spectacolului, se perindă măștile care apar în prim plan atunci când este cântată melodia fiecăreia: mai întâi „artiștii”, „frumoșii”, urmați de urs, capră, căiuți. În final, dansul nebunesc, însoțit de strigături triviale al urăților. Când și când, în componența grupului intră și *nunta țărăneasă*, un segment distinct al cetei, care cuprindea personajele principale ale unui spectacol marital: mire, mireasă, nași, popă etc. În ultima vreme acest obicei este tot mai rar văzut. Des întâlniți sunt Vasilache și Mărioara, două personaje care mai demult făceau deliciul comediilor din bâlciul de la Fălticeni, așa cum

Jidanii – și ei o reflectare a târgului de altădată – sunt elementul picant, efectuând toate giumbușlucurile și obrăznicile în curțile oamenilor.

Mai mulți informatori au relatat că în perioada de după al Doilea Război Mondial, cele mai „frumoase” grupuri mascate aparțineau „normaliștilor”. Aceștia erau elevi ai liceelor pedagogice, dar, prin extensie, erau denumiți așa toți liceenii. Veniți în vacanță cu imaginația stimulată de lecturi și din dorința de a se detașa cumva de ceilalți, au confecționat și purtat tot felul de măști animaliere exotice, fără corespondent în fauna României sau Europei: zebre, struți, cămile etc. Adesea, sugestiile lor au fost preluate, constituind încă o cauză a alterării jocurilor cu măști. Textele compuse pentru aceste personaje erau în egală măsură noi și ridicole, după șabloanele proletcultiste ale perioadei: „Struțule, hai mai departe / Să umblăm prin șapte sate / De bine să tot urăm / Pe oameni să-i bucurăm / Pe fete să le privim / Republica s-o-nflorim / Țara noastră s-o iubim / De-acu până-n veci, amin!”⁹⁹

În unele sate mai izolate (Ruși, Ioneasa, Negotești), drumurile din noaptea Sfântului Vasile sunt acoperite de cenușa focurilor care se aprind cu paie și strujeni „și toată *Malanca* joacă în jurul lor”, obicei cu trimitere directă la vechile credințe și practici solstițiale legate de confruntarea întunericului cu lumina, când în toată Europa se ardeau butuci sau se rostogoleau roți aprinse¹⁰⁰.

În afara celor pierduți pe drum, întregul alai își urmează vătaful până la „ultima casă”. Indiferent din ce loc ar porni diverse grupuri de mascați, „ultima casă” este întotdeauna aceeași pentru toți, un loc comun de întâlnire în dimineața Anului Nou. Pentru că aceste locuri sunt adesea situate în interiorul satelor, credem că ele au fost fixate acolo de mult timp și abia extinderea ulterioară a vetrelor de sat a făcut ca ele să fie acum plasate la distanțe mari de marginea localităților sau de întretărirea ulițelor.

Câștigurile obținute nu se împart. După plata muzicii și sălii de joc, banii se păstrează pentru cheltuielile trebuincioase balurilor de la Bobotează. Indiferent dacă în urma umblatului prin sat cheltuielile au fost acoperite sau nu, în zilele de 6 și 7 ianuarie jocul tot are loc, altminteri vătaful „nu mai poate da ochii cu gospodarii”. Eventualul profit rămâne organizatorului. Ceilalți și-au avut partea de câștig din

⁹⁹ V. G. Popa, *op. cit.*, p. 405.

¹⁰⁰ Petru Caraman, *op. cit.*, p. 344.

sumele suplimentare oferite de gazde în dobele ursarilor și moșilor *Caprei* sau în palmele insistențelor țigani, plătiți mai ales pentru a se scăpa de impertinența cu care intră în casă, în grajd, urcă pe casă, lovind în acoperiș cu ciocanele. La apropierea mascaților, câinii, pisicile și căruțele trebuiesc puse la loc sigur.

Dansul și băutura în comun de pe tăpșanul din fața „ultimei case” pun capăt întovărășirii. Nimeni nu mai este subordonat vătafului care, până la încheierea perioadei de sărbători, veghează singur (sau cu asociatul său de la cealaltă ceată a satului) la împlinirea celor cuvenite.

Așa cum se poate constata, manifestările populare din zona Fălticenilor sunt încă bine reprezentate în timpul sărbătorilor de iarnă. Baza unei abordări științifice a lor trebuie să o constituie principiul că nici un obicei de acum câteva secole nu mai poate fi identic cu unul actual, chiar dacă aparține aceluiași sat. Acest principiu devine și mai însemnat dacă ținem seama că între momentul realizării primelor culegeri de folclor din aceste locuri și până astăzi, societatea a suferit mai multe transformări decât în toate veacurile trecute la un loc.

Școala, teatrele, tipăriturile au acționat aici încă de timpuriu, aducându-și un aport însemnat prin modelele și sugestiile pe care le-au oferit la multe din transformările și inovațiile care acum au devenit obișnuință. O lovitură mare pentru vechile rânduieli ale satului a constituit-o apariția instituțiilor moderne, care prin prezența lor le-au făcut inutile și anacronice pe cele tradiționale. Cluburile și cercurile au înlocuit vechile șezători; căminele culturale au scos din circuit sălile de joc; rolul inițiativ al cetelor de flăcăi a fost preluat de către armată etc.

Adunarea alaiurilor de mascați se face tot mai anevoios. Media lor de vârstă este tot mai scăzută. Dacă înainte satul putea fi văzut și ca o comunitate mai puțin permeabilă, în interiorul căreia încă mai domneau legi nescrise și reminiscențe cutumiare, astăzi parțial lucrurile s-au schimbat. Între tinerii din același sat nu mai există solidaritatea de altădată. Plecând la școli ori la lucru, stând mult timp departe de casă, ei și-au dobândit alte apartenențe de grup (de clasă – la școală; de echipă – la serviciu; de pluton – în armată etc.). Colectivitatea sătească reprezintă doar una dintre identitățile la care pot apela. Și colectivizarea agriculturii (care nu interesează aici ca act socio-politic) trebuie văzută, după opinia noastră, ca o importantă cauză a pierderii de conținut a obiceiurilor. Rupt de pământul pe care îl stăpânea și-l lucra, țăranul a renunțat într-o oarecare măsură și la practicile destinate fertilității lui.

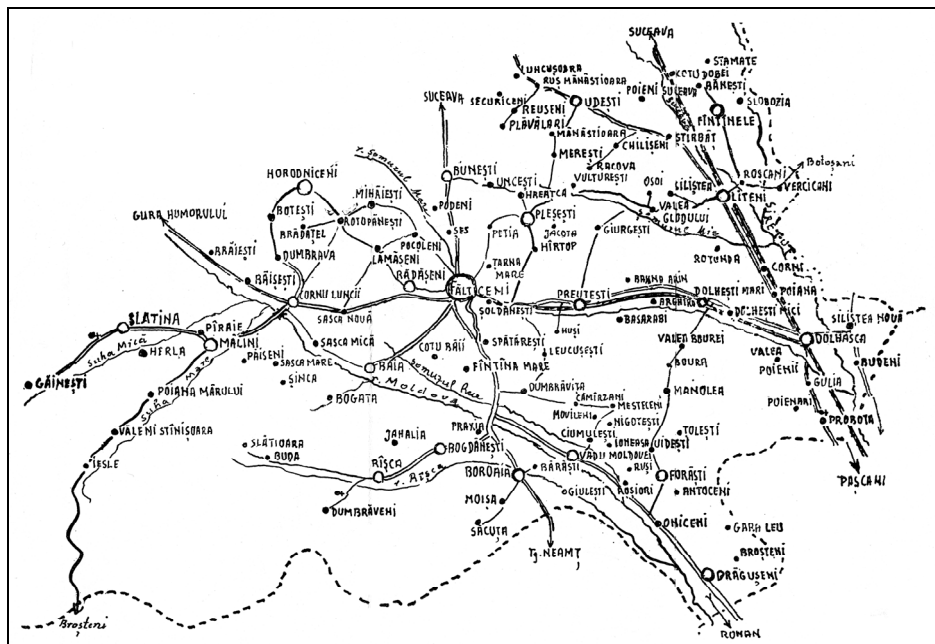
Pentru tânărul modern, colindatul nu mai reprezintă singura opțiune a nopții de Anul Nou. Datinile tradiționale sunt acum puse în situația de a face față concurenței „revelionului”, obicei nou, care propune modalități variate, confortabile și ispititoare pentru consumarea timpului sărbătorii.

Și totuși, oricâte ar fi piedicile, zilele sfârșitului de an rămân animate, deși realitățile economice și sociale ale satului s-au schimbat. Spectacolul datinilor și obiceiurilor se perpetuează, fie din teama de nu a lăsa neîndeplinite unele rituri neînțelese acum, fie datorită forței tradiției.

Résumé

L'étude présente le riche complexe des coutumes et pratiques traditionnelles des fêtes d'hiver, avec les anciennes pratiques, les influences et les innovations adoptées au fil des années. L'espace étudié est connu sous le nom de *Zona Fălticenilor*, un aéraal marqué d'interférences et particularités multiples

ILUSTRAȚII



Zona Fălticenilor



1. *Partia* (alai de mascați). Hârtop – Suceava



2. Mască de capră. Arghira – Suceava



3. Mască de capră. Preutești – Suceava



5. Mascăți la *Urs*. Preutești – Suceava



6. Măști de lup și urs. Preutești – Suceava



7. Căldărar. Preutești – Suceava



8. Mascăți. Leucușești – Suceava



9. Alaiul Caprei. Leucușești – Suceava